

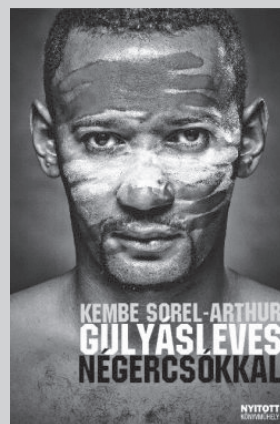
NÉGER CSÓK, KEVÉSBÉ ÉDESEN

Írta: A. Gergely András

A mostani könyvhéten „tálalták” Sorel önéletrajzi könyvét, bemutatója alkalmával a Vörösmarty téren esti gulyás-partyval és négercsókkal, vörösborral és afrikai dobzenével. Rajcsúr az éjben, hajcihő a médiának, egy harsányan felvonultatott én-regény, nemzeti színbe maszkírozva, hová tartozási dilemmákkal és reménytelen sorsdöntésekkel...

„Köszönöm, hogy elolvasták ezt a könyvet! Már megérte megírni! Ugye emlékeznek arra, amikor arról írtam, hogy *S* nem ment bele mindenféle ostobábbnál ostobább sajtómegjelenésbe, mert nem volt mit eladnia vele? Hát, most legalább már van...” – szól a bevezető fejezetekben fölöttébb kérdésre adott replika a kötet utolsó szöveglapján (216. old.). A mindvégig egyes szám harmadik személyben szóló sztorizás ekként a múlt képtelenségeit a jelen másságának reményével zárja, szinte önmagának bizonyítva: „A múltat már nem lehet visszacsinálni, ezért a múlt hibáiból tanulva talán ma tudunk tenni annak érdekében, hogy a jövőben gyermekeink már ne éljenek át hasonló helyzeteket” (7. old.). Részkérdés persze, s talán hamis is, hogy ha a kötet egészen végigvonul a „niggerezés” és burkolt vagy szájalmasan nyílt rasszizmus-léggör, akkor a főszereplő tanmeséjén, kalandos énefejlődésén túl mégis mi lehet, ami a féltudatlan olvasónak vagy a sztárportrékra éhes szájtátiaknak szóló üzenetként mintegy mégis „átjön” a Szerző szándékából a „jobb jövő” nevében...? Másképpen szólva, de a kötet cím gusztus-függő dilemmájára formált analógiával: a gulyásleves az egyiket, a négercsók a másikat lakatja jól, s nemigen marad, aki a kettőt egyszerre fogyasztja majd.

Népszerű könyv ez, egyfajta celeb-opusz. Népszerűen megírt, népszerű(vé váló) figurával, populáris stílusban, négercsókkal. (Ez utóbbit kerestem, de nem leltem. Valószínű, hogy kötetbe foglalt morális üzenet lényege lehet, ezért nem ír róla a Szerző). A négercsók hiánya a kötetben nem a másfajta csókok és balhorgok hiá-

Gulyásleves négercsókkal

Írta: Kembe Sorel-Arthur

Nyitott Könyvműhely,
Budapest, 2011.

224 oldal

nyát szimbolizálja, hanem a krémtöltetű csokis édesség savanyúságát a mosolyképes magyar identitás leple alatt.

Identitás és szerep Sorel számára egyformán kihívás. Kulcskérdés a lehetséges összes szereplés, kihívás vállalása mentén az első oldalaktól a végkicsengés-tanulmányig. Bizonyításkényszer, muszáj-sikeresség, ellenállhatatlanság. Sorel az „enfant terrible”, Sorel az „alvilági”, Sorel a párizsi kalandor, Sorel a pesti verekedő, a kosárlabdás, a nizzai főiskolás, a vívó-olimpikon, a kongói síbajnok, a táncos, a színész, a tévériporter, a műsorvezető, a „sorozatszár”... Végig épp annyira kihívó, mint amilyen behízelt. Sodró és hirtelen döntésű, leleményes és rátarti, elegáns és kistílű, nagyvilági és Fülig Jimmis... „A legegyszerűbb, ha rögtön a lelegején kezdem. Egy olyan történetet fogok most elmesélni, amely a tapasztalataim szerint teljes mértékben és általánosan is igaz a Magyarországon élő színeshőrű emberekre” (9. old.). Egyszóval maga a vállalás is rábeszélő tónusú, okító szándékú, egyszersmind a „sok lúd disznót győz...” népies bölcsességét kínálja keserédes vagy hagymás-paprikás stílusban. Alapszándéka, hogy népszerű, közérthető, sőt megszólító-megdondolgotató hatással világosítson föl a „milyen az hupililának lenni?” kulcskérdéséről...

A roppant könnyed identitás-regény a visszatekintő család- és élettörténet-sztorizálás mintájára, a népszerűségében fürdőző mediasztár öngazolásának tetszik, mégpedig leplezetlenül. Ha celeb akarsz lenni (legalább jó értelemben, s nem a legolcsóbb hetilap-címoldalakon), akkor legyen mit előadnod, legyen hiteles vallomásod, legyen árnyékod, legyen kvízműsorod vagy legalább néhány alig-botrányos közszereplésed. S addig, amíg ennek árát meg sem kérheted, dolgozz, vontass, szolgálj, cselezz, küzdj, akarj és bizonyíts, sokszoros elánnal, leküzdhetetlen bizonyításkényszerrel, néha bukfenckkel, arcaesséssel, de többnyire szerencsés végkifejlettel. Ha viszont már a fényben mosolyogsz, legyen akkortól tónusa, hitele, ára és életút-fedezete annak, aminek azután az árát is megkérheted...! Légy hiteles, akár a hitelrontás árán is, mert ez igazolja vissza őszinteséged, ez tesz emberszabásúvá, nem a maszk, nem a táncstudás, a törvívás vagy a kisírt női szemek!

Kembe Sorel könyve Afrika-kötet, a szó sötét és mosolygós, sokárnyalatú és tejeskávé-színű, bohém és megsökött, „primitív” és gigászi értelmében. Oldalain végtelen szörfözés hullámai csapdosnak, fönt is meg lent is, csúcsfények és mély-sötét lelkiválságok, hapsik és haverok, szkinhedek és világsztárok, kongói külvárosi putri és VIP-kártyás party-dözsölések, hangok és illatok, bennük vagy mögöttük a „ki vagyok én?” tépelődéseivel. Kongóban túl tejes, Józsefvárosban túl csokis színmintával, duplán képtelen identitással, választhatatlan köztességgel a kettősségben. Egy vegyesházasság következménye, egy világra nyitás eredménye együttesen, hangban és képben, cikiben és „olló”-ban, tantörténetben és kivételesen egyedi fejlődésrajzban... Korántsem „általánosan” tehát.

A kötet szerkezete a magazinműsorok logikáját követi: jelenből visszanezve, didaktikusan sejtelmes kezdetektől a tényközlő felvonásközökig, fejezetenként beiktatott (műsorszerkesztői) lényegkiemeléstartól a morális tanulságok szentenciáig. Üzenetregény mivoltát a tanító vagy sugalló szándék jelzésével exponálva, az „egyes

szám harmadikban” elbeszél eseménymenetet az önreflexió és az én-beiktatás ripor-
teri sallangjaival megtűzdelve mindvégig a „volt *honnan* elbeszélmem” szereptuda-
tát építgeti, hogy a végén kinyilatkoztassa: most már van *mit* elmondanom...! Sőt,
a celeb megoldásként: most már nekibátorodtam saját hasznomra elmesélni azt,
amit oly sokan szívesen olvasnának már úgy, mint a főhős „koszos” afrikai kisfiú
méltó győzelmének diadal-sztoriját. Mármost talán éppen ez a lapos tanulság válik a
kötetben olyanná, amely a legkonvencionálisabban afrikai az európai irodalomban,

**„Kembe Sorel könyve Afrika-
kötet, a szó sötét és mosolygós,
sokárnyalatú és tejeskávés-
színű, bohém és megcsökött,
„primitív” és gigászi értelmé-
ben.”**

s ami az egzotikum létjogának elismertetésé-
ért folytatott harcnak is legfőbb alapkérdése.
Kembe Sorel egész kötetében a legkihívóbb
ellentmondásból építkezik, a legcselesebb
meggyőzési trükköt alkalmazza: magamról
mesélek, hisz saját népeim s minden rassziz-
mustól szenvedő további ezrek-tízezrek-mil-
liók történetét mondok el – de csak én mon-
dhatom el, mivel Ők maguk nem szolgáltak rá,

hogy paprikásan kihívó szavakból és keserű álsókokból formált panasz-katedrálisu-
kat megépíthessék, mert közülük egyedül én lettem beszédképessé, hitelessé, auten-
tikusan jogosulttá a kibeszélésre...

A kulcspoén sajnos mégis a Szerző kezében van. Sok más hasonló sztori talán
létezik, sok fájdalmas balhorog és gyomronrúgás elzúgott a légben az elmúlt évti-
zedek menekült-miliójét körülvevő társadalmi térben, de ki is figyelt volna föl rá,
ha még a zsaruk is olykor a szemlesütést választották a tanúskodás helyett, ha a
panaszos inkább folytonos menekült maradt önmaga identitásában vagy életvezetési
kanyarjaiban kisiklott áldozatként, de elmondani sehol senkinek nem tudta igazán,
ami mindannyiunkat felbőszít(ene). S egyáltalán, ki bősziül még egy többnyire kint-
ről láthatóan, de belülről átélten „jöttment” kalandjainak olvastán, ki vállalna szoli-
daritást egy „ilyennel”, aki se nem valódi „feka”, se nem „igazi magyar”. Ez utóbbi-
ról oldalnyi áltörténeti fejtegetésben ugyan felhossa az ellenpéldákat, Attila népei-
től a tatár-török-osztrák-szovjet megszállási övezet-lakókon át a németes hangzású
szkinhed „fizikai magyarságának” képtelenségeiig (140–141. old.), de úgy vélem,
kiindulópontjának biológiai antropológiai „igazságai” éppoly kétesek, mint általáno-
sító tónusú élcelődései a kétséges nemzeti tisztaság ürügyén. Ami mindebben vala-
miféle „népszerű-tudományos” mezbe öltöztetett, az elcsúszik a „primitívvel” szem-
beni erőszakra jogos igényt tartó „nemzeti” primitivitáson, ami pedig lapos csúsztá-
tás, az épp azok számára nem „meggyőző érv”, akik sosem kutattak levéltári doku-
mentációkban a magyarságtörténet tényeit keresve, de mindig meglettek „nemzeti”
identitásukat bármely morbid erőszak hivatkozási alapjaként.

Amit itt keresni látszom, az nem tisztán a Szerző gondolatvezetési módja és meg-
értésre appelláló szándéka, hanem a „célzott beszélgetés” módján előadott tanítás
értelme. Nincs ugyanis nevesített, „szociológiai” vagy „kulturális antropológiai”
értelemben vett, tényleges befogadóra fókuszált üzenete. Ezt a hiányérzetet az sem

oldja, ha helyenként (magazin-rovat szerűen) beiktat egy interjúrészletet, Malcolm X életrajzot, saját hetilapcikket, megnyilatkozás-részletet, dicsérő színházi kritikát vagy egyebet, mert hiszen ezek épp oly felszíneseek, mint a szembeszegülő fenekedett vádak, stupid indulatok és kitartó tudatlanságok. Rámutatni kész arra, hogy a pesti flaszteron dúló idegen-ellenesség éppen olyan típusú, mint a brazzaville-i kamasz srácok „fehér-ellenes” indulatai vagy mutogatásai – de azt már nem játsz(hatj)a ki valamiért, hogy a rasszizmus mint bármilyen Máság elleni fenekedett ostobaság nemcsak szülői rossz mintákból táplálkozik, hanem a gyarmatosítottság (fizikai, katonai, műveltségi, ideológiai, tőkés vagy egészségügyi határhelyzetekbe kényszerítés) mindenhol és mindenkor válasz-jellegű természetének is alapja. Nem ódzkodik saját identitását a fehér és fekete között keresgélni, majd meglegelni a tejeskávénál, de föl sem merül Benne, hogy a máságokhoz kapcsolódó identitás-zavarok éppúgy következmények, mint az azonosság-keresések, az egyneműségek merevségei éppoly fertőzőek, mint a különeműségek bizonytalansághoz vezető állapotai, s már maga az identitás keresésének, „nem-lelésének” helyzete is krízis-állapot tünete vagy fekélye, amely nem gyógyítható a megértő belátás igénylésével.

Miközben azonban az utcai rasszizmus illusztrálására elmesél egy rendszer-váltás-kori veréstörténetet, így zárja le: „Na de miben hasonlított „S” egy szovjet katonához? Miért kellett rajta levezetni ezt a feszültséget? Ez az, amit sosem fogok megérteni. Talán egyszer egy nagyon okos és nyugodt ember el tudja majd magyarázni nekem. Elgondolkodtam azon, hogy a könyv megjelenése után vajon

„de az már talán mégis egyszerűsített képlet, hogy mindenki, aki afrikai lenne, vagy roma, vagy sváb vagy zsidó netán, egyként és egyformán éli meg a megkülönböztetés jelentését, kihatásait, ideológiai konfrontációit.”

hányan fogják a képembe üvölteni véleményüket az utcán vagy hányan fognak egyszerűen csak lecsapni, mint a taxiórát. Sajnos ez is benne van a pakliban. Azt hiszem, mindezekkel túl is tárgyaltuk a középiskolás éveket. Nem érdemes túlragozni, mert akkor már nagyon átmennénk filozofálásba, és ezt nem szeretném. Legyen elég annyi, hogy ez a pár év igen fontos periódus volt hősünk életében” (104. old.). Az előítéletesség problémájának egész kötetten végighúzódó drámai dilemmája ugyanakkor alig hagyja békén, hiába az önbátorító legyintés vagy a „filozófia” hessegetése. „A mindennapos csatározások hatására felgyülemlett kisebbségi komplexusa az apró sikerélmények következtében naaagyon lassan, de kezdett megszűnni” (109. old.) Közben, hogy megjárja Párizst is, ráébred, milyen módon nem lehet franciául beszélő egykori gyarmatosított miliő tagja sem ott, ahol sokan lennének ilyenek (76. old.), s közben ábrándokba is ringatózik, milyen jó is volna a mindig gyarmatok nélkül létezett Magyarországnak a tömegesen nem érkező, épp ezért könnyebben befogadható idegenekkel szemben „multikulturálisnak” lennie... (78. old.), ha mindenki eltölthetne egy kis honvágy-ébresztő időt egy másik társadalomban, ahol lehet hazátlan is, hiába van hazája, s

maradhat idegen is, holott oda akarna tartozni, ám ott viszont kevesebb az empátia is, meg azután még kevesebb a rangra emelkedett, pozícióba került közszereplő is, aki történetesen éppen „színes bőrű” (94, 99. old.). A „széles körben úzótt ... unaloműző tevékenység a magyar társadalomban, amely mára már egy jól jövedelmező biznisszé fejlődött, és amit akár egy íróasztal mögül is lehet irányítani”, vagyis „a négerezés és a különböző fajú emberek hátrányos megkülönböztetése és utálata” (103. old.) épp az empátia ellenoldalán csúszik át az általánosító minősítésbe, a kétesen „igazságosba”. Senki sem vitatja ma már a burkolt és legparáznább rasszizmusok virulens jelenlétét a kortárs magyar közkultúrában, de az már talán mégis egyszerűsített képlet, hogy mindenki, aki afrikai lenne, vagy roma, vagy sváb vagy zsidó netán, egyként és egyformán éli meg a megkülönböztetés jelentését, kihatásait, ideológiai konfrontációit. Sorel – úgy érzekelem – itt túloz, avagy hősködik és harsánykodik talán többet, mint a toleráns belátás megkívánná. Okkal és joggal teszi, csöppet sem vitatható, de épp abban, amit kritika tárgyává tesz egész meseregényében, megannyi ellenpéldáját is mutatja az elfogadásnak, a nagyrabecsulésnek, a tűrésnek, a védelem és óvás gesztusainak, amikor a magyar vizeken evezget, de szinte maga is szolgáltató ellenpéldákat svéd, francia vagy akár kongói terekben, ahol a „magyar típusú” korlátolt rasszizmusnak nemigen lehetne érvényesülési terepe...

A kötetben belüli olvasatok erőltetés nélküli analógiát, sőt választ is adnak Kembe Sorel alapkérdésére: a francia gyarmatpolitika kongói esete (miképp a belgáké is) fényes bizonyága az alávetés igényére épülő piaci erőversenynek. Beleértve a kollaboránsokat, jóljárókat, helybeli kiscézárokat, hatalomra törő és hamar bukásra vagy menekülésre ítélt politikai garnitúrát is. Alig tér el az alapképlet, ha a saját populáció etnikai hangolásra és gazdasági alávetésére beállított politikai felhőkakukkvára dirigálja a folyamatokat, vagy ha látványosan hagyja fegyveres konfliktusokká érlelődni a közbékét, mintegy pótlólagos polgárháborúvá generálva a közviselkedés legitim normáit. A saját hazában másodrangú állampolgárság sem csupán a migránsok, bevándoroltak és letelepedettek vagy asszimilálódni reménykedők mindennapos közérzetére jellemző, hanem a maguk személyi autonómiáját önként felszámolni hajlamos alattvalók nagy-nagy tömegeire is. Ekként *S* és papája, *D* nem a befogadni képtelen magyar társadalommal áll szemben, hanem a mindenkori-bármikor felfogásokat prioritásként használó többséggel, a maga kiúttalanságát mások ellenébe fordító otrombasággal vagy csupán egy más tradíciókra épülő etnikai kultúra saját identitás-bizonytalanságaival is szembe kell forduljon. Nem is kell hozzá „hupililának” lenni, elég szakállasnak, öregnek, szemüvegesnek, Audisnak, tányérsapkásnak, bakancsosnak vagy mezitlábbasnak lenni is.

Persze, némi önreflexió árán könnyedén bevallható vakság jele lenne a maga identitás-keresését látványosan hangosra fogalmazó Szerzővel szemben a helyzet-idegen bölcselmeket kinyilatkoztatni. Nem célozom ez, csupán a továbbgondolkodás készíttetését kívánom Sorelnek visszaigazolni... Ha a maga magyar földön eltöltött évtizedeit, és megvédhetetlennek látszó magyar identitását kívánja megvédeni, valóban elszánt kell legyen, aki ezt formáljogi vagy tolerancia-alapon vitathatni pró-

bálja. Amit „logikailag” sántának, vagy stiláris-gondolati csúsztatásnak érzékelek, az az egyes szám harmadik személytől a még távolabbra lépés gesztusa lenne: hisz ha magának a többségiségnek sincs kimunkált, nem hamis, védhető és hihető, sőt átélhető identitása, miért is ne látna minden vizuálisan is idegenben betolakodót, veszélyforrást, ütközetre alkalmas esetet? Talán épp így keresi és találja, reméli vagy építgeti a maga tétova identitását, s ekként ugyanolyan esendő, mint hősünk – csak még média-sikerei sincsenek, szókészlete sincs, kötetben kiadható élettörténete sincs... Ezért gyöngye érv az utolsó mondat: lám, Sorelnek immár van mit a piacra vinnie!

Bizonyos, hogy tényleg van, viszi is a nyilvánosba, szerteszét... Olykor kár, hogy a rövidre vágott poénnal „megszolgált” sikert remél elérni, stiláris engedményei pedig elmaradnak az afrikai irodalom esszé- vagy frankofón típusú jegyzet-kultúrájától.

Első kísérletnek mindez korántsem kevés... A kötet teljes súlyát mérlegre téve pedig alighanem az egyetlen, az első, s ekként a legerősebb példázat arról, miként a másság az emberben, hogyan a kettősség a származásban, mennyi a rejtekező félelem vagy a túlharsogó győzedelmesség a nyilvánosság előtt, ha a másság nagy M-mel felmutatható. Sorel ezt a másságot kínálja megismerésre, s ez nemcsak a kiadó, a Szerző, hanem az értő és elfogadó olvasó közös kalandja is lehet immár. Ha ugyan a „nagyon-mátság” nem óvakodik majd a „mérgező” idegenség lenyomatainak, hangjának, üzeneteinek kézbevételeitől.

Ezt az óvakodást segíti talán oldódni a gulyásleves és négercsók mai menüje, Sorel televíziós szakács-tevékenységének immár nyomtatott „receptje”. Ami kevésbé édesre sikerült, lehet, mások szájízének fog megfelelni... Hisz a magyar konyha is annyiféle lehet, ahányan alkotnak benne. Aki pedig magyar-afrikait főz, esetleg másokat és másként láthat el kóstolóval. A Kiadó mindenestre megtette, amit a közös íz-élményhez módjában állt tenni. Sorel pedig az eddiginél is jobban remélheti kukta-minőségének szakáscművészetté erősödését (180. old.): „Igenis hasznot akart húzni a származásából, ha már évekig csak a hátrányait érezte. Nem lelkiileg. Nem. Fizikailag érezte a hátrányait. Belül valahol mindig is büszke volt arra, hogy két kultúra gyermeke. Ő igenis magyar ember, és igenis kongói. Ezt le sem tagadhatta, még ha akarta volna, akkor sem”.

EUROPAI INTEGRÁCIÓS ALAP

A projekt az Európai Unió Európai Integrációs Alapjának támogatásával valósult meg

research

Kutatási projekt és információs kampány a hazánkban élő afrikai bevándorlókról

Webes járók
Könyvek
Magazin
Képzéses felhívás
Elsődolások
Simpóziáriumok
Konferenciák
Műsorok
Cél nap
Közösségi szervezetek

Feketén-Fehéren - itt vagyunk!

Látogassa meg honlapunkat és tájékozódjon bővebben a migrációról >>> WWW.ITTVAGYUNK.EU